
OVER ONRECHT, ONMACHT EN ONWIL

DE TOEKOMST VAN DE OUDERBIJDRAGE

Politieke ophef over de vrijwillige ouderbijdrage is een terugkerend fenomeen. Deze ophef ontstaat meestal naar aanleiding van berichten in de media over de hoge ouderbijdrage die op sommige scholen wordt gevraagd. Zo ook de meest recente episode, die minister Slob enkele ferme uitspraken ontlokte. Heeft de ouderbijdrage eigenlijk nog wel een toekomst?

De huidige wettelijke regeling van het fenomeen ouderbijdrage is betrekkelijk eenvoudig. De wet bepaalt dat de toelating van een leerling tot een school niet afhankelijk mag worden gesteld van een ouderbijdrage van de ouders. De school mag een ouderbijdrage wel vragen, maar de keuze om deze bijdrage te betalen is geheel vrijwillig. Dat betekent dat het al dan niet betalen van de ouderbijdrage geen consequenties mag hebben voor de deelname aan het reguliere onderwijsprogramma. Daarnaast vermeldt de wet dat de schoolgids informatie moet bevatten over de ouderbijdrage en moet vermelden dat deze vrijwillig is. Zowel over de vaststelling van de schoolgids als over de vaststelling of wijziging van de hoogte en de bestemming van de ouderbijdrage heeft het ouderdeel van de medezeggenschapsraad instemmingsrecht. Deze eenvoudige wettelijke regeling met betrekking tot de ouderbijdrage dateert van 2012. Vóór de wetswijziging was er in de wet juist een uitgebreide regeling opgenomen, die gedetailleerd beschreef waar afspraken tussen ouders en de school over de betaling van de ouderbijdrage aan moesten voldoen. Een van de voorwaarden was dat er een reductie- en kwijtscheldingsregeling was opgenomen. Daarmee werd bedoeld dat financieel minder draagkrachtige ouders konden verzoeken om betaling in termijnen, verlaging of kwijtschelding van de bijdrage.

UITSLUITING BEPERKT MOGELIJK

Zowel de regeling van vóór 2012 als de huidige regeling maken het mogelijk leerlingen van wie de ouders de ouderbijdrage niet betaald hebben, uit te sluiten van bepaalde activiteiten die met de bijdrage gefinancierd worden. De bijdrage moet wel worden gebruikt voor bestemmingen waarvan de leerlingen kunnen worden uitgesloten. Besteedt de school de ouderbijdrage aan administratie, beheer of bestuur dan is uitsluiting praktisch niet uitvoerbaar. Wordt de ouderbijdrage besteed aan reguliere onderwijsvoorzienin-

gen, de basisondersteuning die een school nu eenmaal moet bieden, is uitsluiting niet toegestaan. Onlangs nog tikte de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State een schoolbestuur op de vingers, omdat de school de toegang tot de basisondersteuning afhankelijk had gesteld van de betaling van een ouderbijdrage¹. De basisschool in kwestie heeft een onderwijsconcept waarbij de kinderen van verschillende leeftijden in units zitten, elk aangeduid met een kleur. In vijf units wordt regulier onderwijs aangeboden, waarbij ook tegemoet wordt gekomen aan de leerbehoeften van hoogbegaafde kinderen. Voor de kinderen die meer nodig hebben, is een aparte unit ingericht: unit wit. De minister van OCW heeft een deel van de bekostiging van de school opgeschort, omdat deze in strijd met de wet handelt door een verplichte ouderbijdrage te vragen voor toelating van een kind tot unit wit. Hoogbegaafdenonderwijs maakt deel uit van de basisondersteuning en de school mag deelname aan unit wit niet afhankelijk stellen van een ouderbijdrage. Het schoolbestuur was het hier niet mee eens, omdat ze (hoogbegaafde) leerlingen in één van de reguliere units plaatst als ouders de bijdrage voor unit wit niet willen of kunnen betalen. Het onderwijs in de andere units voldoet ook aan de behoefte van hoogbegaafde leerlingen. De Afdeling Bestuursrechtspraak vindt echter dat het basisonderwijs dat uit publieke middelen wordt bekostigd, gratis toegankelijk moet zijn voor alle kinderen. Het feit dat in unit wit sprake is van extra vakken, les in Engels en kleinere groepen, waarvoor een bijdrage wordt gevraagd, overtuigde de rechter niet. Unit wit heeft een volledig en ondeelbaar onderwijsprogramma en voorziet in de onderwijsbehoefte van hoogbegaafde leerlingen waar de andere units dit niet altijd kunnen. Unit wit biedt voor die leerlingen passend onderwijs, zodat ook in die zin van iets extra's, waar de ouders voor kunnen kiezen, geen sprake is. De toegang tot het reguliere onderwijsprogramma mag dus niet belemmerd worden als ouders niet in staat of bereid zijn

MR. BAS VORSTERMANS

is advocaat bij Cascade advocaten,
e-mail: b.vorstermans@cascadeadvocaten.nl

een ouderbijdrage te voldoen. De school kan wel leerlingen uitsluiten van een aanvulling op het reguliere onderwijsarrangement, zoals excursies, schoolreisjes en vieringen. De school moet dan voor de onderwijstijd die aan deze activiteit besteed wordt een alternatief onderwijsprogramma aanbieden.

DE (ON)WENSELIJKHEID VAN UITSLUITING

In februari 2017 diende de Kamer een motie in met het verzoek een limiet te stellen aan de vrijwillige ouderbijdrage en te zorgen dat ouders voor het begin van het schooljaar geïnformeerd zijn over het totaalbedrag van de vrijwillige ouderbijdrage voor het gehele schooljaar. Naar aanleiding van deze motie is onderzoek gedaan naar alternatieven voor de huidige wettelijke regeling. De onderzoekers, die spraken met vertegenwoordigers van leerlingen en ouders, scholen, schoolleiders en besturen en de Onderwijsinspectie, concludeerden dat er breed draagvlak is voor behoud van het huidige systeem voor de vrijwillige ouderbijdrage, mits scholen de regels goed naleven en géén leerlingen uitsluiten van activiteiten. Minister Slob neemt naar aanleiding van dit onderzoek de volgende maatregelen:

- Benadrukken dat alle ouders op de hoogte zijn van het vrijwillige karakter van de ouderbijdrage en scholen hier helder over informeren. Ook neemt de inspectie in 2018 de ouderbijdrage mee bij het reguliere onderzoek. Scholen kunnen hier dus vragen over verwachten.
- De PO-Raad en de VO-raad is verzocht voor het nieuwe schooljaar gedragsregels op te stellen over de ouderbijdrage. Deze afspraken moeten er niet alleen toe leiden dat scholen zich houden aan de wet, maar ook voorkomen dat leerlingen worden uitgesloten van activiteiten.

EINDE VAN DE OUDERBIJDRAGE?

Zelf ben ik enigszins verbaasd over de consensus onder de verschillende stakeholders dat het niet geoorloofd is leerlingen waarvan de ouders de vrijwillige ouderbijdrage niet betalen, uit te sluiten van extra's die de school financiert met de ouderbijdrage. Ook de sectorraden zijn tegen uitsluiting. Uitsluiten van een leerling is inderdaad een ruw instrument. De Stichting Leergeld Nederland² stelt in haar pamflet dat het invloed heeft op de eigenwaarde van kinderen en dat het ze al op jonge leeftijd op achterstand kan

zetten. Scholen zijn zich bewust van dit effect en gaan er niet lichtvaardig mee om. Dat een leerling waarvan de ouders door hun beperkte financiële draagkracht de gevraagde bijdrage niet kunnen betalen, niet mee mag op schoolreisje is schrijnend. Stichting Leergeld wijst erop dat een deel van de leerlingen (gemiddeld 12/13 procent) opgroeit in minimagezinnen en adviseert dat geen druk wordt gelegd op ouders, en zeker niet op leerlingen, wanneer zij de ouderbijdrage niet voldoen. De stichting roept scholen verder op niet meteen uit te gaan van onwil. Ik vrees echter dat minister Slob het kind met het badwater weggooit. Hoewel ik het met Stichting Leergeld eens ben dat je niet op voorhand van onwil moet uitgaan wanneer ouders de ouderbijdrage niet voldoen, lijkt het me onverstandig de ogen te sluiten voor ouders zijn die de ouderbijdrage wel kunnen betalen, maar het vertikken omdat deze vrijwillig is. Dat is hun goed recht, maar mogen hun kinderen dan wel gratis gebruikmaken van activiteiten waar anderen voor betalen? Ik denk dat scholen van goedwillende ouders kunnen verlangen dat zij met hun ouderbijdrage ook deels betalen voor het schoolreisje van een klasgenoot wiens ouders de bijdrage niet kunnen voldoen. Maar kun je dat ook als ouders die het geld wel hebben hun snor drukken? Slob zegt in zijn kamerbrief dat veel scholen met de vrijwillige ouderbijdragen leuke en nuttige extra activiteiten voor alle leerlingen organiseren, die ze zonder deze bijdragen niet kunnen doen. Daar waar ouders niet willen of kunnen betalen, leidt dit op deze scholen nooit tot problemen, aldus Slob. Het is naïef te denken dat dit zo blijft als scholen moedwillig meeliftgedrag niet meer mogen ontmoedigen. Die leuke en nuttige extra activiteiten verdwijnen, omdat steeds minder ouders bereid zullen zijn die activiteiten te financieren voor de kinderen van moedwillige meelifters. En dat terwijl de oplossing voor het probleem al bestaat en nieuw leven kan worden ingeblazen: de reductie- en kwijtscheldingsregeling voor financieel minder draagkrachtige ouders zoals die voor 2012 bestond. *BSM*

Noten

1 AB RvS 7 februari 2018, ECLI:NL:RVS:2018:412

2 <http://www.leergeld.nl/wp-content/uploads/2016/09/16-0905-Pamflet-Leergeld-Vrijwillige-Ouderbijdragen-in-het-PO-DEFINITIEF.pdf>